

HET VOORKOMEN VAN DE KLEINE ALK IN ONS LAND

JAAP TAAPKEN.

Naar aanleiding van het uitgebreide overzicht van het in ongewoon aantal voorkomen van de Kleine alk, *Alle alle alle* (L.), in de twee winters 1948-1949 en 1949-1950 in Engeland (Sergeant, 1952) leek het mij de moeite waard na te gaan in hoeverre ook in ons land van dit plotselinge optreden iets te bemerken viel. Hoewel de binnengekomen gegevens in vergelijking tot de Engelse klein in aantal zijn, is het ongetwijfeld van belang deze samen te vatten. Dit demonstreert dan duidelijk dat de Kleine alk de laatste jaren een niet algemene verschijning is geweest en dat het noteren van vondsten van deze soort niet als overbodig moet worden beschouwd. De Kleine alk is een hoog-arctische zeevogel, broedvogel in enorme aantallen in Noord-Groenland, op Jan Mayen, Spitsbergen, Noord-Nova Zembla en het Bereneiland. Zuidelijker, zoals in N.W.- en O.-Groenland, het Upernavik District en de Diskobaai komt de soort in veel kleiner aantal voor. De dichtst bij ons land gelegen broedplaatsen bevinden zich op het eiland Grimsy aan de noordkust van IJsland. In de hoog-arctische gebieden zijn er broedkolonies van miljoenen dieren. Zuidelijker worden de kolonies kleiner maar herbergen ongetwijfeld nog duizenden bewoners; in Z.W.-Groenland werden de Kleine alken solitair broedend aangetroffen.

De trekkende troepen Kleine alken, die op een afstand op zwermen muggen lijken, zijn soms zo groot dat de lucht er als het ware door verduisterd wordt. Salomonsen (1951) noemt als aankomst in de zuidelijke gebieden van de hoog-arctische streken ongeveer eind April, terwijl de vogels half

Mei, als het ijs breekt, ook in de hoog-noordelijke broedgebieden aankomen. In het begin blijken zij hier alleen nog te overnachten om overdag in grote zwermen naar het open water te vliegen. Begin Juli neemt de broedtijd een aanvang. In holten, spleten en gaten in de rotswand of tussen rolstenen leggen de wijfjes gewoonlijk slechts 1, zelden 2 eieren. De uitgestrekte kolonies, die soms 4 tot 6 km in het binnenland kunnen voorkomen, liggen vaak op vrij grote hoogte. In September worden alle broedplaatsen weer ontruimd en gaan de Kleine alken in ontzagelijke zwermen langzaam met het drijfjies mee naar het zuiden. Met October zijn de broedplaatsen geheel verlaten.

Voor de eskimo's betekent de Kleine alk een welkom voedsel. Honderden Kleine alken worden met netten gevangen en in grote aantallen voor de winter opgeslagen. Evenals van de huidjes van de Eidereend maakt de eskimo ook van die van de Kleine alk de tinqmiaq, een soort vest, dat onder de ánorâq wordt gedragen. Voor zo'n tinqmiaq, die elk jaar weer vernieuwd wordt, worden wel 50 velletjes van de Kleine alk gebruikt.

De koude golfstroom is de oorzaak dat de vogels in de Amerikaanse wateren zuidelijker overwinteren dan in de Europese (Salomonsen, 1944). Vele overwinteren in Z.-Groenland, Labrador en langs de Amerikaanse kust van Newfoundland tot ongeveer Carolina. 's Winters komen zij algemeen voor in de Barentsz Zee en de Karische Zee, in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan, IJsland, Fär Öer, N.-Schotland en langs de Noorse kust. In sommige jaren ontstaan enorme verplaat-

singen, welke zich tot ver zuidelijk kunnen uitstrekken. Invasies, die door stormen veroorzaakt worden, zijn zowel uit Amerika als Engeland bekend. In kleine aantallen komen de Kleine alken soms zelfs tot Spanje, Portugal, de Azoren en de Canarische Eilanden. In Europa verschijnen zij vaak na harde westerstormen, waardoor grote troepen uiteen worden gedreven en exemplaren soms ver in het binnenland worden gevonden. Binnenlandse vondsten in Nederland zijn bv. 31 December 1929 1 ex. te Bilthoven (*Ardea* 19, p. 64) en 3 November 1933 een ♀ te Groenekan, prov. Utrecht (Org. der Club v. Ned. Vogelkundigen VI, p. 121). *)

Verheyen (1951) noemt voor België als jaren waarin zij werden aangetroffen: 1866, 1890, 1893, 1895, 1908, 1916, 1928, 1929, 1937, 1939, 1940, 1944 en 1949. Talrijk in Nederland waren de Kleine alken in December 1878, vrij talrijk in November 1910 en Januari-Februari 1912 en zeer talrijk in de winter van 1929-1930 (*Ardea* 19, p. 63-65). Gewoonlijk arriveren zij van eind October af in ons land; het grootste deel der waarnemingen valt in de maanden December en Januari. „De Nederlandsche Vogels” geeft slechts enkele Februari- en Maart-waarnemingen, één April- en één Juni-waarneming.

Eerst wil ik nu de waarnemingen die ik van vóór het jaar 1948 heb ontvangen laten volgen.

12/12 1930: 29 dode ex. tussen Noordwijk en Zandvoort (J. Moerkerk); 10/12 1940: 1 ex. ontvangen, vermoedelijk afkomstig uit Noordwijk aan Zee (med. v. H. Cornet); 24/2 1943: 2 dode + 1 levend ex. te Noordwijk aan Zee, het levende ex. de volgende dag volkomen gezond losgelaten

(J. Moerkerk); 6/2 1944: 1 ex. te Noordwijk aan Zee; 29/12 1945: ♂ tussen Noordwijk en Katwijk (J. Moerkerk); 16/11 1947: 1 levend ex. duikend in de midden-sluiskolk te IJmuiden (G. W. Noorter); 26/11 1947: dood ex. ontvangen uit Leeuwarden (D. T. E. van der Ploeg, med. v. G. Bosch).

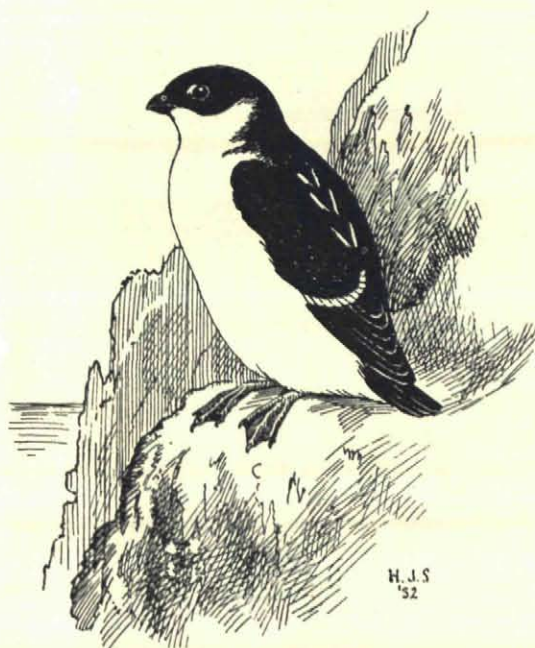
Gedurende de jaren 1948-1952 werden mij de volgende vondsten medegedeeld:

1948-1949. 19/9 1948: twee vlerken en bijbehorend borstbeen op het strand bij de zuiderpier te IJmuiden (T. Souwer); 25/11 1948: ♂ gevonden onder Eernewoude, Friesland (D. Franke, med. v. G. Bosch); 29/11 1948: 1 dood ex. Wester Slag te Scheveningen (Dr W. Vervoort). 1949-1950. 15/11 1949: 1 ex. op Terschelling (*Vanellus* 2, p. 140); 19/11 1949: 1 ex. te Holwerd (*Vanellus* 2, p. 140); 21/11 1949: 3 dode ex. te Noordwijk aan Zee (J. Moerkerk), onbevestigde berichten spreken van grote aantallen halfvergane dode ex. omstreeks die tijd ten noorden van Noordwijk aan Zee; December 1949: 1 ex. ontvangen uit Zeeland (med. v. D. C. Jense); 14/2 1950: 1 ♂ te Noordwijk aan Zee (F. W. van Houten); dezelfde dag 5 ex. vlak langs het strand vliegend in noordelijke richting te Noordwijk aan Zee (F. W. van Houten en J. Moerkerk).

In 1950-1951 of herfst 1951 1 ex. dood te Den Helder, kort daarop een dood ex. uit de omgeving van Den Helder (C. Swennen). 1950-1951. 3/11 1950: 1 ex. Wassenaarse Slag (med. v. D. C. Jense); 15/12 1950: 1 dood ex. bij Ter Heide (med. v. D. C. Jense); 9/1 1951: 1 dood ex. gebracht bij het Dierenpark „Wassenaar”, vermoedelijk uit de buurt (med. v. D. C. Jense).

*) Beide foutief opgegeven in „De Nederlandsche Vogels” III, pag. 986.

1951-1952. 12/12 1951: 1 gaaf ♂ te Noordwijk aan Zee (J. Moerkerk); 12/12 1951: 1 ex. dood gevonden te Gorredijk, Friesland (B. Dijkstra, med. v. G. Bosch); 13/2 1952: 1 gaaf dood ex. ten zuiden van Bergen aan Zee op het strand (H. Bouwman); begin 1952: 1 ex. uit Noordwijk aan Zee gezien, vermoedelijk het ex. dat 12/12 1951 aldaar werd gevonden (T. Tieleman Jr.); 25/2 1952: 15 dode ex. tussen Bloemendaal en Zandvoort op het strand (De Zwerver in Gods Vrije Natuur, 12,

Kleine alk in winterkleed.

tek. H. J. Slijper

p. 128); de heer L. van 't Sant te Haarlem, die veel op het strand komt, schrijft: „be-
slust niet talrijk, daar ik tussen 1948 en
1952 geen ex. heb gevonden”; de heer A.
M. van den Oord te Rotterdam: „in de
jaren 1947-1952 zijn door mij, zowel als
door andere Rotterdamse waarnemers die
ik naar gegevens vroeg, geen Kleine alken
aangetroffen”; ook de heer C. Swennen

uit Den Helder schrijft dat hij, uitgezon-
derd de hierboven genoemde twee exem-
plaren, de laatste jaren geen Kleine alken
aan het strand heeft gevonden.

In België werden begin December 1949
6 olieslachtoffers te Oostende gevonden
(Verheyen, 1951) en 27/11 1951 1 ex. te
Knokke (Le Gerfaut 42, p. 142).

Te betreuren is het dat van de drie mij
bekend geworden zomervondsten geen be-
wijsstukken meer aanwezig zijn. Zeer jon-
ge exemplaren van de Zuidelijke zeekoet
(*Uria aalge albiones* With.) worden in de
zomermaanden wel eens aangetroffen, zo-
als 19/8 1946 op de Boschplaat, Terschel-
ling en op 2/8 1951 een levend ex. te
Noordwijk aan Zee. Jonge dieren van bo-
vengenoemde soort kunnen zeer gemakke-
lijk verwisseld worden met Kleine alken.
Dit is ook de heer Jac. Viergever te Seroos-
kerke, Schouwen, zich bewust, zodat hij
het niet verantwoord vindt zijn gegevens
uit vroeger jaren, waaraan naderhand werd
getwijfeld, op te geven. Verwarring met
jonge dieren van de gewone Alk (*Alca
torda torda* L.) is ook niet uitgesloten.
Zomervondsten zijn: 2e helft van Augus-
tus 1947: 1 dood ex. op Vlieland (G. W.
Nooter); 9/8 1949: 1 vers stookolieslacht-
offer op de Westpunt van Ameland aan
het Amelandse Gat (M. Luikinga) en tus-
sen 16 en 20/7 1952: 1 dood ex. te Huis-
duinen (J. A. W. Lucas).

Ofschoon de data der vondsten in de jaren
1948 tot 1951 in ons land ongeveer samen-
gaan met de perioden waarin de geweldige
aantallen in West-Ierland en Z.W.-Enge-
land werden aangetroffen, is van een mas-
saal voorkomen van de Kleine alk, zowel
in ons land als in België, in het geheel geen
sprake geweest. Overigens kunnen de on-
vrijwillige verplaatsingen de populaties
van de Kleine alk grote verliezen toebreng-
gen.

Litteratuur:

- Eijkman, C., c.s. (1948-1949): De Nederlandsche Vogels, Deel III, p. 983-986 en p. 1109.
 Haverschmidt, Fr. (1930): Invasie van Kleine Alken (Alle alle (L.)) en Papegaaiduikers (*Fratercula arctica* (L.)) na de stormen in de tweede helft van December 1929. *Ardea*, 19, p. 63-65.
 Rankin, M. N. en E. A. G. Duffy (1948): A study of the bird life of the North Atlantic. *British Birds*, Supplement, July 1948, p. 1-42.
 Salomonsen, F. (1944): The Atlantic Alcidae. Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles Handlingar B, 3(5), p. 1-138.
 Salomonsen, F. (1951): „Grönlands Fugle“ (The Birds of Greenland), Part. III, p. 397-409.
 Sergeant, D. E. (1952): Little Auks in Britain. *British Birds*, XLV, 4, p. 122-133.
 Verheyen, R. (1951): Watervogels van België, p. 93-94.
 Wetmore, A. (1932-1937): Birds of the Northern Seas. The Book of Birds, Vol. I, p. 323-345.
 Witherby, H. F., c.s. (1945): The Handbook of British Birds, Vol. V p. 165-168.

HAZELAARS EN BUSKRUIT

A. B. VAN DEINSE.

In de zomer van 1952 bracht ik in Juli en Augustus een paar weken door in het zuiden van Engeland in het graafschap Surrey. Vanuit Londen brengt de bus ons, via Guildford, in een paar uur in het gebied van de heuvels, samengevat als de North Downs. Daar liggen, verspreid, een menigte kleinere en grotere schilderachtige dorpen, die door uitstekende wegen zijn verbonden.

Eerst bezocht ik het gehucht Albury en verbleef er in het kleine, maar zeer goede hotel „Drummond Arms“. Achter dit hotel is een tuin, waardoor een snelstromende, brede beek loopt, de Tilling Bourne. Daarover geeft een kleine, rustieke brug toegang tot een veel grotere tuin, die met terrassen een paar honderd voet hoog oploopt. Al dadelijk trof mij in deze tuinen en in de naaste omgeving daarvan de zeer weelderige plantengroei. Vaak werd ik herinnerd aan Zuid-Limburg. Daar, als in Albury, bestaat de ondergrond uit kalk uit het Krijttijdvak. Aangezien men zich echter in Surrey bevindt op de breedte van Duin-

kerken-Calais in Frankrijk, is de gemiddelde temperatuur er iets hoger dan in het midden van ons land.

In de plantengroei over het algemeen zal ik niet treden; slechts zij vermeld, dat ik in het Park Albury, van de hertogin Helen van Northumberland, een Ceder van de Libanon (*Cedrus libanitica*) zag, die 6 m in stamomtrek mat, hetgeen met 1,91 m middellijn overeenkomt! Die prachtige boom, die er ruim 300 jaar staat op een zeer gunstige plaats, droeg een menigte nog groene kegels. Deze ceder is in Surrey niet zeldzaam; ik heb er verscheidene voorbeelden van gezien.

Een tweede beroemde boom was een 40 m hoge *Sequoia wellingtonia*, die ook kegels droeg en daar ruim een eeuw stond.

Langs de Tilling Bourne bovengenoemd trof mij het meest de menigte Hazelaars (*Corylus avellana*), die aan de bladeren en aan de vruchten gemakkelijk waren te herkennen.

De gewone Hazelaar komt ook in ons land voor, zowel wild als aangeplant en kan als